

सङ्घीयतामा मिडिया नीति तथा कानून

(मस्यौदामाथि टिप्पणी तथा सुझाव)

प्रदेश नं. १
टिप्पणी तथा सुझाव
माघ, २०७५

प्रदेश रेडियो, एफएम
र टेलिभिजन प्रसारण
सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न
बनेको विधेयक, २०७५

पृष्ठभूमि

प्रदेश १ मा आमसञ्चारसम्बन्धी छुट्टै नीति तयार पारिएको छैन । तर प्रसारण माध्यम नियमन गर्न 'प्रदेश रेडियो, एफएम र टेलिभिजन प्रसारण सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक २०७५' असार ६ गते पारित भई लागु भइसकेको छ ।* सुरुमा मस्यौदा गरिएको विधेयकमा रेडियो, एफएम र टेलिभिजन बन्द गर्ने अधिकार प्रदेश सरकारलाई दिएको भन्दै नेपाल पत्रकार महासङ्घ प्रदेश समितिदेखि सांसदहरूले समेत विरोध गरेपछि प्रदेश संसदले ती प्रावधान संशोधन गर्दै पारित गरेको हो ।

विधेयकमाथि संशोधन

बुँदा नम्बर	विधेयकमा व्यवस्था	संशोधनको बेहोरा	ऐनमा व्यवस्था
दफा ११ उपदफा १	दफा ११(१) प्रसारणमा रोक लगाउन सकिने : एकपटकमा ६ महिना नबढाइ कुनै खास विषय, घटना वा क्षेत्रसँग सम्बन्धित कुनै कार्यक्रम प्रसारण संस्थाबाट प्रसारण गर्न नपाउने गरी रोक लगाउन सक्नेछ ।	दफा ११ (१) प्रसारणमा सचेत गराउन सकिने : 'नेपालको सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता, राष्ट्रियता वा सङ्घीय एकाइबीचको सम्बन्ध वा विभिन्न जात, जाति, धर्म वा सम्प्रदायबीचको सु-सम्बन्धमा खलल पर्ने, राज्यद्रोह, गाली बेइज्जती वा अदालतको अवहेलना हुने वा अपराध गर्न दुरुत्साहन गर्ने वा सार्वजनिक शिष्टाचार, नैतिकताको प्रतिकूल कार्य गर्ने, श्रमप्रति अवहेलना गर्ने र जातीय छुवाछूत एवं लैङ्गिक विभेदलाई दुरुत्साहन गर्ने कार्यक्रम प्रसारण गरेमा त्यस्तो प्रसारण संस्थालाई प्रदेश सरकारले पहिलोपटक सचेत गराउन सक्नेछ । (विमल कार्की, सावित्राकुमारी रेग्मी, लछुमन तिवारी, राजेन्द्रकुमार राई (नेकपा) र केदार कार्की (नेपाली कङ्ग्रेस संसदीय दलका प्रमुख सचेतक) ले दर्ता गराएको संशोधन बेहोरा) । रोक लगाउने हटाएर जरिवाना गर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने (संविधानको धारा १९ को मर्म विपरित) 'प्रसारणपूर्व रोक लगाइने छैन ।' (नेपाली कङ्ग्रेसका सांसद केदार कार्कीले दर्ता गराएका संशोधन बेहोरा) ।	दफा ११ (१) प्रसारणमा सचेत गराउन सकिने : नेपालको सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता, राष्ट्रियता वा सङ्घीय एकाइबीच सम्बन्ध वा विभिन्न जात, जाति, धर्म वा सम्प्रदायबीचको सु-सम्बन्धमा खलल पर्ने, राज्यद्रोह, गाली बेइज्जती वा अदालतको अवहेलना हुने वा अपराध गर्न दुरुत्साहन गर्ने वा सार्वजनिक शिष्टाचार, नैतिकताको प्रतिकूल कार्य गर्ने, श्रमप्रति अवहेलना गर्ने र जातीय छुवाछूत एवं लैङ्गिक विभेदलाई दुरुत्साहन गर्ने कार्यक्रम प्रसारण गरेमा त्यस्तो प्रसारण संस्थालाई प्रदेश सरकारले पहिलोपटक सचेत गराउन सक्नेछ ।

*यो विधेयकका विषयमा सिएमआर-नेपालले पारित हुनुअघि पनि समीक्षा गरेको थियो ।

प्रदेश रेडियो, एफएम र टेलिभिजन प्रसारण
सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७५

बुँदा नम्बर	विधेयकमा व्यवस्था	संशोधनको बेहोरा	ऐनमा व्यवस्था
दफा ११ उपदफा २		दफा ११ उपदफा २ बमोजिम सचेत गराउँदासमेत यस ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियम विपरित कुनै कार्यको प्रसारण गरे/गराएमा त्यस्तो प्रसारण संस्था, प्रसारक वा सम्बन्धित अन्य व्यक्तिलाई तोकिएको अधिकारीले रु. १० हजारदेखि रु. १ लाखसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ । तर जरिवाना गर्नुअघि प्रदेश सरकारले त्यस्तो प्रसारण संस्थालाई आफ्नो सफाइ पेश गर्न मुनासिव माफिकको मौका दिनुपर्नेछ । (विमल कार्की, सावित्राकुमारी रेग्मी, लछुमन तिवारी, राजेन्द्रकुमार राई (नेकपा) र केदार कार्की (नेपाली कङ्ग्रेस संसदीय दलका प्रमुख सचेतक) ले दर्ता गराएका संशोधन बेहोरा) ।	उपदफा १ बमोजिम सचेत गराउँदासमेत यस ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियम विपरित कुनै कार्यको प्रसारण गरे/गराएमा त्यस्तो प्रसारण संस्था, प्रसारक वा सम्बन्धित अन्य व्यक्तिलाई तोकिएको अधिकारीले १० हजारदेखि १ लाखसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ । तर जरिवाना गर्नुअघि प्रदेश सरकारले त्यस्तो प्रसारण संस्थालाई आफ्नो सफाइ पेश गर्न मुनासिव माफिकको मौका दिनुपर्नेछ भनी थप गरिएको छ ।
दफा १२ उपदफा १	<i>दफा १२ उपदफा १ : कुनै प्रसारण संस्थाले यस ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियमको विपरित कुनै कार्यक्रम प्रसारण गरेमा सम्बन्धित मन्त्रालयले त्यस्तो प्रसारण संस्थालाई पहिलोपटक सचेत गराउन सक्नेछ ।</i>	यो व्यवस्था पूरै हटाउनुपर्ने । (विमल कार्की, सावित्राकुमारी रेग्मी, लछुमन तिवारी, राजेन्द्रकुमार राई (नेकपा) र केदार कार्की (नेपाली कङ्ग्रेस संसदीय दलका प्रमुख सचेतक) ले दर्ता गराएका संशोधन बेहोरा) । इजाजतपत्र खारेज गर्न सक्ने व्यवस्था खारेज गर्ने वाक्य हटाइ नियमन गर्ने भन्ने थप्ने (संविधानको धारा १९ को २ को प्रतिकूल रहेको) । (नेपाली कङ्ग्रेसका सांसद केदार कार्कीले दर्ता गराएका संशोधन बेहोरा) यो व्यवस्था पूरै हटाउनुपर्ने । (नेकपाका सांसद विमल कार्कीले दर्ता गराएका संशोधन बेहोरा) ।	यो प्रावधान हटाइएको ।

सङ्घीयतामा मिडिया नीति तथा कानून : मस्यौदामाथि टिप्पणी तथा सुभाव

बुँदा नम्बर	विधेयकमा व्यवस्था	संशोधनको बेहोरा	ऐनमा व्यवस्था
दफा १२, उपदफा २	दफा १२ उपदफा २ : उपदफा १ बमोजिम सचेत गराउँदासमेत यस ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियम विपरित कुनै कार्यक्रम प्रसारण गरेमा प्रदेश सरकारले यस्तो प्रसारण संस्थाले प्राप्त गरेको इजाजतपत्र रद्द गर्न सक्नेछ ।	यो व्यवस्था पूरै हटाउनुपर्ने । (विमल कार्की, सावित्राकुमारी रेग्मी, लछुमन तिवारी, राजेन्द्रकुमार राई (नेकपा) र केदार कार्की (नेपाली कङ्ग्रेस संसदीय दलका प्रमुख सचेतक) ले दर्ता गराएका संशोधन बेहोरा) यो व्यवस्था पूरै हटाउनुपर्ने । (नेकपाका सांसद विमल कार्कीले दर्ता गराएका संशोधन बेहोरा) ।	यो प्रावधान हटाइएको ।
दफा १२, उपदफा ३	दफा १२ उपदफा ३ : उल्लिखित उपदफा २ बमोजिम इजाजतपत्र रद्द गर्नुअघि प्रदेश सरकारले यस्तो प्रसारण संस्थालाई आफ्नो सफाइ पेश गर्न मुनासिव माफिकको मौका दिनुपर्नेछ ।	यो व्यवस्था पूरै हटाउनुपर्ने । (विमल कार्की, सावित्राकुमारी रेग्मी, लछुमन तिवारी, राजेन्द्रकुमार राई (नेकपा) र केदार कार्की (नेपाली कङ्ग्रेस संसदीय दलका प्रमुख सचेतक) ले दर्ता गराएका संशोधन बेहोरा) यो व्यवस्था पूरै हटाउनुपर्ने । (नेकपाका सांसद विमल कार्कीले दर्ता गराएका संशोधन बेहोरा) ।	यो प्रावधान हटाइएको ।
दफा १६ उपदफा १ (क)	दफा १६ उपदफा १(क) : राजनितिक दलहरूलाई प्रतिकूल असर गर्ने गरी विज्ञापन प्रासारण गर्न पाइने छैन ।	राजनीतिक दलहरूलाई प्रतिकूल असर पर्ने हटाउनुपर्ने । (नेपाली कङ्ग्रेसका सांसद केदार कार्कीले दर्ता गराएका संशोधन बेहोरा) ।	दफा १५ उपदफा १(क) : गलत र भ्रामक तथ्य राखेर राजनीतिक दल, व्यक्ति, संस्था, समुदायलगायतलाई प्रतिकूल असर पर्ने विषयमा विज्ञापन प्रसारण गर्न नपाइने भन्ने थप गरिएको छ ।

प्रदेश संसद्मा प्रतिपक्षी दल नेपाली कङ्ग्रेसका सांसदले मात्रै होइन, सत्तापक्ष नेकपाका सांसदले समेत विधेयकमाथि संशोधन प्रस्ताव हालेका थिए । नेकपाका सांसद विमल कार्की, सावित्राकुमारी रेग्मी, लछुमन तिवारी, राजेन्द्रकुमार राई र नेपाली कङ्ग्रेस संसदीय दलका

प्रमुख सचेतकसमेत रहेका सांसद केदार कार्कीले संशोधनको सूचना दर्ता गराएका थिए । उनीहरूले दर्ता गराएका सूचनाअनुसार दफा ११ को उपदफा १ मा 'प्रसारणमा रोक लगाउन सकिने' व्यवस्थामा प्रसारणमा सचेत गराउन सकिने हुनुपर्ने जनाउँदै 'नेपालको सार्वभौमसत्ता, भौगोलिक अखण्डता, राष्ट्रियता वा सङ्घीय एकाइबीचको सम्बन्ध वा विभिन्न जात, जाति, धर्म वा सम्प्रदायबीचको सुसम्बन्धमा खलल पर्ने, राज्यद्रोह, गाली बेइज्जती वा अदालतको अवहेलना हुने वा अपराध गर्न दुरुत्साहन गर्ने वा सार्वजनिक शिष्टाचार, नैतिकताको प्रतिकूल कार्य गर्ने, श्रमप्रति अवहेलना गर्ने र जातीय छुवाछूत एवं लैङ्गिक विभेदलाई दुरुत्साहन गर्ने कार्यक्रम प्रसारण गरेमा त्यस्तो प्रसारण संस्थालाई प्रदेश सरकारले पहिलोपटक सचेत गराउन सक्नेछ' उल्लेख गरियो ।

त्यही दफाको उपदफा २ मा 'उपदफा १ बमोजिम सचेत गराउँदासमेत यस ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियमविपरित कुनै कार्यको प्रसारण गरे/गराएमा त्यस्तो प्रसारण संस्था, प्रसारक वा सम्बन्धित अन्य व्यक्तिलाई तोकिएको अधिकारीले रु. १० हजारदेखि रु. १ लाखसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ । तर जरिवाना गर्नुअघि प्रदेश सरकारले त्यस्तो प्रसारण संस्थालाई आफ्नो सफाइ पेश गर्न मुनासिव माफिकको मौका दिनुपर्नेछ' भन्ने उल्लेख गरियो ।

त्यस्तै दफा १२ को उपदफा १ मा कुनै प्रसारण संस्थाले यस ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियमको विपरित कुनै कार्यक्रम प्रसारण गरेमा सम्बन्धित मन्त्रालयले त्यस्तो प्रसारण संस्थालाई पहिलोपटक सचेत गराउन सक्नेछ भनी उल्लेख भएकोमा यो व्यवस्था पूरै हटाउन सुभाव दिइएको थियो । उपदफा २ मा उल्लिखित उपदफा १ बमोजिम सचेत गराउँदासमेत यस ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियमविपरित कुनै कार्यक्रम प्रसारण गरेमा प्रदेश सरकारले यस्तो प्रसारण संस्थाले प्राप्त गरेको इजाजतपत्र रद्द गर्न सक्नेछ र उपदफा ३ मा उल्लिखित उपदफा २ बमोजिम इजाजतपत्र रद्द गर्नुअघि प्रदेश सरकारले यस्तो प्रसारण संस्थालाई आफ्नो सफाइ पेश गर्न मुनासिव माफिकको मौका दिनुपर्नेछ भनी उल्लिखित भएको व्यवस्था पूरै हटाउन सुभाव दिइएको थियो । दफा १६ को उपदफा १(क) राजनीतिक दलहरूलाई प्रतिकूल असर पर्ने विषयका कुराहरूको सट्टा गलत र भ्रामक तथ्य राखेर राजनीतिक दल, व्यक्ति, संस्था, समुदायलगायतलाई प्रतिकूल असर पर्ने विषयका कुराहरू हुनुपर्ने सुभाव पनि दिइएको थियो ।

त्यस्तै नेपाली कङ्ग्रेसका सांसद केदार कार्कीले दफा ११ रेडियो, एफएम र टेलिभिजन प्रसारणमा रोक लगाउन सक्ने व्यवस्थाको सट्टा यस्तो संशोधनको बेहोरा दर्ता गराएका थिए- 'रोक लगाउने हटाएर जरिवाना गर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने (संविधानको धारा १९ को मर्मविपरित प्रसारणपूर्व रोक लगाइने छैन ।' त्यस्तै दफा १२ इजाजतपत्र रद्द गर्न सक्ने व्यवस्थाको सट्टा यस्तो व्यवस्था थियो- 'इजाजतपत्र खारेज गर्न सक्ने व्यवस्था खारेज गर्ने वाक्य हटाइ नियमन गर्ने भन्ने थप्ने (संविधानको धारा १९ को २ को प्रतिकूल रहेको ।' त्यस्तै दफा १६ क को विज्ञापन प्रसारणमा राजनीतिक दलहरूलाई प्रतिकूल असर पर्ने विषयका

कुराहरूको सट्टा राजनीतिक दलहरूलाई प्रतिकूल असर पर्ने हटाउनुपर्ने भनी संशोधनको बेहोरा हालेका थिए । नेकपाका सांसद विमल कार्कीले धारा १२ को १, २ र ३ मा रहेको व्यवस्था सबै हटाउनुपर्ने संशोधन दर्ता गराएका थिए ।

त्यस्तै नेपाल पत्रकार महासङ्घ १ नम्बर प्रदेश समितिले पनि विधेयकमा समावेश केही प्रावधानप्रति गम्भीर ध्यानाकर्षण जनाउँदै दफा ११ र १२ मा उल्लिखित विषय संविधानले प्रत्याभूत गरेको पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रताको मर्म र भावनाविपरित प्रसारण माध्यमको प्रसारणमा रोक लगाउने र इजाजत रद्द गर्नेसम्मको प्रावधान भनी टिप्पणी गरेको थियो । र, महासङ्घ प्रदेश समितिले यी प्रावधान हटाउन र संविधानले प्रत्याभूत गरेको प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता सुनिश्चित गर्न प्रदेश सरकार र संसदमार्फत सबै सांसदसँग माग पनि गरेको थियो । जे होस्, महासङ्घ प्रदेश समिति र सांसदहरूले दर्ता गराएका संशोधनको बेहोराअनुसार प्रदेश नम्बर १ को संसदले विधेयकलाई संशोधनसहित पारित गरेको हो ।

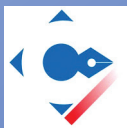
निष्कर्ष

प्रदेश नम्बर १ को संसदले पत्रकार महासङ्घ प्रदेश समितिको माग र सांसदहरूको संशोधनको बेहोराअनुसार 'प्रदेश रेडियो, एफएम र टेलिभिजन प्रसारण सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक' लाई संशोधन गर्दै २०७५ असार ६ गते पारित गरेको हो । प्रसारणमा रोक लगाउन सकिने दफा ११ को प्रावधानलाई संशोधन गर्दै पारित विधेयकमा प्रसारणमा सचेत गराउन सकिने व्यवस्था राखिएको छ । त्यस्तै दफा १२ मा रहेको इजाजतपत्र रद्द गर्न सकिने व्यवस्थालाई हटाएर मात्रै विधेयक पारित गरिएको हो । दफा १६ को विज्ञापन प्रसारणसम्बन्धी व्यवस्था पनि संशोधन गरिएको हो । जे होस्, महासङ्घ प्रदेश समिति र सांसदहरूले दर्ता गराएका संशोधनको बेहोराअनुसार प्रदेश नम्बर १ को संसदले विधेयक संशोधनसहित पारित गरी प्रेस तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता सुनिश्चित गरेको छ ।

‘सङ्घीयतामा मिडिया नीति तथा कानुन’ शीर्षकको पुस्तकमा सङ्घीय संरचनाअन्तर्गत सङ्घ र प्रदेशहरूले तयार पारेका मिडियासम्बन्धी नीति तथा कानुनका कमी/कमजोरी केलाउँदै संशोधनका लागि टिप्पणी तथा सुझाव दिइएको छ।

सेन्टर फर मिडिया रिसर्च-नेपाल मिडियाका नीतिगत तथा व्यावहारिक पक्षमा अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने संस्था हो। सेन्टरले मिडियासम्बन्धी अनुगमन, छलफल, तालिम, गोष्ठी, सेमिनारलगायत कार्य गर्छ।

प्रकाशक

सेन्टर फर मिडिया रिसर्च-नेपाल

काठमाडौं, ३२

पो. बक्स नं. : २४६२२

इमेल : cmrnepal@butmedia.org.np

वेब : www.research.butmedia.org

www.mediapolicy.org.np